

FORRETNING ELLER FORSKNING: OM EN NY DISKURS I DANSK ARKÆOLOGI

Af JETTE ROSTOCK

ABSTRACT

Dansk feltarkæologi har været stærkt domineret af (processuel) positivtisk tænkning – og (nød)udgravninger blev op gennem 1970'erne - 90'erne italesat som retnings-operationer: der skulle bjærge (indsamle) de rå data, så man engang, når der blev tid og penge kunne forske i dem. I 2002 trådte en ny museumslov i kraft og i årene der er fulgt er andre (nye) italesættelser kommet til – bl.a. den arkæologiske udgravning ses nu ofte italesat som forretning.

Det nye i Museumsloven i forhold til tidligere er at den arkæologiske undersøgelse (med visse undtagelser) skal betales af bygherre. Dette forhold er sammen med de generelle tendenser i samfundet afgørende for at denne forretnings-diskurs vinder indpas og får betydning for den arkæologiske praksis – dybt ind i den arkæologiske (udgravnings) proces. Bygherren er centralt placeret i diskursen: han indtager en position der svarer til en klient eller kunde. Diskursen skaber ikke alene forvirring omkring hvem vi graver for, men får også betydning for hvorledes museums-loven fortolkes – herunder hvilke af lovgivningens mål en arkæologisk udgravning skal opfylde.

Den dominerende processuel arkæologiske (rescue) tænkning har tilsyneladende ikke svært ved at tilpasse sig de nye tider – er måske ligefrem fremmede for forretnings-diskursen! Men set fra et postprocessuelt arkæologisk synspunkt er diskursen (og dens evt. konsekvenser) meget uheldig, da den fx på mange måder står i modsætning til en italesættelse af gravningen som forskning.

Arkæologi er jo altid sammenviklet, indviklet, i andre samfundsmæssige forhold – og at samfundet sætter dagsorden som vi altid på en eller anden måde må forholde os (bevist eller ubevist) til er jo hverken ukendt eller underligt. Her vil jeg komme med et lille, men efter min mening et meget skelsættende og uheldigt, eksempel på dette – et eksempel på hvordan (især) den samfundsmæssige situation påvirker den måde vi forstår og taler om den arkæologiske undersøgelse på.

INDLEDNING

Dansk arkæologi fik i 2002 en ny museumslov og det er denne nye lov der er den direkte anledning til at en ny italesættelse af den arkæologiske udgravning kommer ind. Den nye italesættelse og tænkemåde ses derfor ikke overraskende i Kulturarvsstyrelsens forvaltning af den ny museumslov. Og i Det Arkæologiske Råds (DARs) mødereferater fra de seneste 3-4 år kan man følge at denne nye tankegang vinder indpas. DAR rådgiver Kulturarvsstyrelsen (KUAS) i forbindelse med dennes forvaltning af museumsloven, og hvad der sker i DAR kan derfor ses som et signal om hvad der sker i KUAS og den arkæologiske museumsverden.

Diskurs – hvad er det?

"... en diskurs er en bestemt måde at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på." (Winther Jørgensen, M og L. Philips 1999:9).

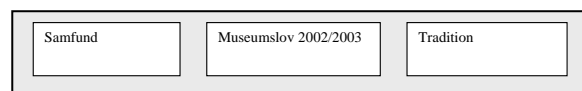
Dette indlæg handler altså om en diskurs som er kommet til i dansk arkæologi efter at den ny museumslov i 2002 trådte i kraft. Det handler om en diskurs som er kraftigt påvirket af andre diskurser og af måder at tænke og organisere sig på i vores nutidige – og efterhånden stadig mere nyliberalistiske – samfund. Og det handle om en diskurs som godt nok er ny, men ikke mere ny end at den kan gå hånd i hånd med det processuelle positivtiske videnskabs-syn som har været og stadig er dominerende i dansk feltarkæologi.

Det handler om en ny diskurs hvori den arkæologiske undersøgelse bliver betragtet som en ydelse bygherren betaler sig til – køber. Jeg vil kalde den en *forretningsdiskurs*.

BAGGRUND FOR DEN NY DISKURS

Baggrunden for at den nye diskurs kommer til og finder fodfæste skyldes tre forhold:

- den samfundsmæssige – ny-liberalistisk – udvikling.
- den ny museumslov
- den danske arkæologiske tradition fra især 1980'erne og 1990'erne.

Disse tre forhold vil jeg nu komme lidt nærmere ind på inden jeg for alvor kommer til selve forretnings-diskursen. Og disse tre forhold vil der i det efterfølgende hele tiden blive refereret til.

1. DET NY-LIBERALISTISKE SAMFUND

Peter Nielsen, forsker fra Roskilde Universitetscenter, har i en artikel "Nyliberalisme i det danske velfærds-samfund" defineret Nyliberalisme som: "Nyliberalisme reartikulerer og udligner grænserne imellem stat og marked, og den universaliserede markedsmæssige adfærd, interaktion og organisering samt i det hele taget den økonomiske fornuft skal skabes, reguleres og udbredes aktivt gennem en stærk stat." Og han skriver senere: "Der er ikke tale om en simpel overgang fra stat til marked, men snarere om, at der indenfor de eksisterende overordnede rammer finder en markeds- og privatgørelse sted, der subtilt udligner de tidligere klarer skel mellem stat og marked, offentligt og privat. Denne hybridisering sker gennem

en overordentlig aktiv og 'konstruktiv' indsats indenfor en stærk stat ..." (Nielsen, Peter 2006).

De nyliberale tendenser har været over os siden starten af 1980'erne – og er altså ikke noget en enkelt regering har patent på – men de har for alvor taget fart med den nuværende regering som kom til i 2001. Vi kender dens slagord: "Fra forskning til faktura"; "Mest mulig miljø for pengene" (fra Regeringsgrundlaget 2001); Og "noget for noget" (et slagord der blev lanceret i 2003). Disse slagord tegner et billede af en regering der arbejder aktivt for at udbrede markedslogikken gennem ikke mindst den offentlige sektor. Privatisering, udlicitering og selskabsdannelse er nogle af de strategier der benyttes.

Borgerne er ikke længere medborgere i den gamle forstand, men opfattes i stigende grad som forbrugere af offentlige servicegoder, ligesom når de er forbrugere i et supermarked.

Denne forretningstænkning og økonomiske fornuft fremstilles som noget naturligt og uomgængeligt ... og den er der efterhånden i alle livets forhold: selv kærligheden er noget man "investerer i" og "bruger ressourcer på".

2. MUSEUMSLOVEN

Ifølge Erik Johansen (tidligere sekretariatschef for Kulturarvsstyrelsens Arkæologiske kontor) var en danske lovgivning kommet bagud af dansen i forhold til både den danske samfundsudvikling, andre landes lovgivning og internationale konventioner (Johansen, Erik 2001). I forbindelse med finansieringen af de arkæologiske undersøgelser skulle der fx i den daværende lov skelnes mellem offentlige myndigheder (der skulle betale) og private organisationer (der ikke skulle betale, da undersøgelsen skulle dækkes af staten/rigsantikvaren), men en sådan skelnen var blevet stadig vanskeligere at udrede på grund af den samfundsøkonomiske udviklingen i samfundet gjorde det stadig sværere og sværere at skelne mellem offentligt og privat (Johansen, Erik 2001).

I 2002 trådte så en ny museumslov i kraft hvori der er krav om at arkæologien kommer ind på et tidligt tidspunkt i planmyndighedernes arealplanlægning (Museumsloven kapitel 8 § 23). Og der skelnes ikke mellem offentligt og privat når det kommer til finansiering af en arkæologisk undersøgelse: den skal som udgangspunkt (med visse undtagelser) afholdes af "den, for hvis regning jordarbejdet skal udføres" (Museumsloven kapitel 8 § 26-27). Begge forhold der, i hvert fald i teorien, bedre muligheden for at fortidsminder bliver bevaret på stedet – for bygherren er incitamentet dog primært af økonomisk art.

Den ny museumsloven står på 5 ben, har 5 overordnede målsætninger for den museale virksomhed: Indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling.

3. TRADITION: VIDENSKABSSYN OG REDNINGSDISKURSEN

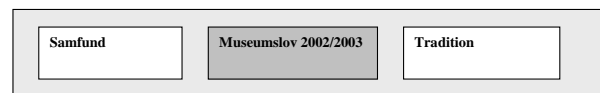
Op gennem 1970'erne, 1980'erne og 1990'erne blev den arkæologiske (nød)udgravning italesat som en rednings-operation. I dansk feltarkæologisk sammenhæng var denne rednings-diskurs meget dominerende – "Red hvad reddes kan" var mottoet – og den gik

hånd i hånd med det (processuelle) positivistiske videnskabssyn som var og stadig er det dominerende i dansk feltarkæologi.

Rednings-tanken lå/ligger latent i selve det (processuelle) positivistiske videnskabssyn. Heri ses den arkæologiske udgravning som en kildefremdragende virksomhed i forbindelse med hvilken der (kan og bør) finder en objektiv registrering sted. Det hjembragte materiale i form af fund, tegninger, fotografier, prøver og beskrivelser bliver derfor opfattet som en slags bevaring af fortidsmindet. Under den arkæologiske udgravning bliver fortidsmindet godt nok destrueret, men det bliver også (i hvert fald delvist) pålideligt gengivet i det hjembragte materiale – fundet er i den forstand bevaret. Udgravningen redder således fundet og forskningen kan derfor vente til engang når der bliver tid og penge. (Rostock 2000; Madsen 2003). Udgravning og forskning er to forskellige ting, adskilt fra hinanden (Jensen 2005).

FORRETNINGS-DISKURSEN

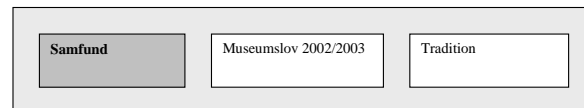
– OM HVOR, HVORDAN OG I HVILKEN SAMMENHÆNG DEN OPSTÅR/SES

Museumsloven træder i kraft 2002, men først 2003 træder den i kraft hvad angår finansieringen af de arkæologiske undersøgelser: Især ændringen i de finansielle principper (at bygherren skal betale for den arkæologiske undersøgelse) viser sig at få betydning for den nye måde at opfatte den arkæologiske undersøgelse/udgravning på.

Ændringen i de finansielle principper fører med sig at KUAS og DAR i starten af 2003 må overveje relationen til bygherre, og man begynder at diskutere hvad man først kalder *Etiske retningslinjer i forbindelse med bygherrebetalte udgravninger*. Efter næsten et år bliver diskussionen indsnævret til egentlig at omhandle hvad man så kalder *Vejledning til budgetregler i forbindelse med bygherrebetalte undersøgelser*. Og det er da også spørgsmålet "Hvad skal bygherren betale for?" der hele tiden har været det egentlige fokus for og mål med diskussionerne – hvad kan man sætte på regningen?

INDRULLERING I DET OFFENTLIGE

At man begynder at diskutere dette viser også hvorledes arkæologien med den ny lov er blevet mere direkte indrullet i det kommunale og statslige forvaltning. Det offentlige:

- Gennemskuelighed i forvaltningen og agtindsigt smitter af: borgeren/bygherren skal kunne se hvad pengene bruges til.
- Og den ny-liberale forretningsmæssige tænkemåde er kommet ind: Borgeren/bygherren er forbruger af en service – en kunde ... Han skal have en ydelse for sine penge ... Han skal have "noget for noget".

Det er i diskussionerne igennem 2003 at man i DAR referaterne kan se at bygherren bliver en slags kunde, der kun skal betale for hvad han får. Det bliver godt nok ikke direkte udtalt at han opfattes som køber af en ydelse, men det skinner igennem i flere af DAR referaterne fra 2003:

- Der er ting vi tidligere har gjort i forbindelse med en udgravning – fx formidling til offentligheden – som ikke er en del af den ydelse han får og derfor ikke skal betale for.

"Problemet er, at man må regne med, at betalende bygherrer ikke vil betale for museets formidling. ..."

(DAR I/marts 2003: pkt.5)

"... f.eks. kunne [man] arbejde med en museumstid, der ... blev fratrukket den endelige faktura."

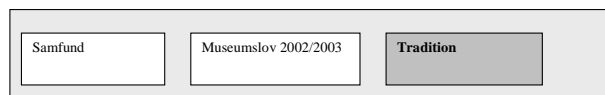
(DAR I/februar 2003: pkt.5)

At der bag dette (og andre) citater gemmer sig en forretningstankegang – en forretningsdiskurs med omdrejningspunkt i at bygherre køber en ydelse – blev jeg for alvor opmærksom på da jeg blev præsenteret for en analogi udsagt til forsvar for synspunktet at bygherren ikke skal betale for formidling – fortællingen lød noget i denne stil:

Hvis du nu havde bestilt en håndværker ... lad os sige en maler til at male vægge og lofter i dit hus, så ville du vel heller ikke bryde dig om at maleren inviterede folk ind og begyndte at diskutere teknik og farvevalg ... og at du skulle betale for den tid han brugte på det ...

Fortællingen i sig selv lød jo meget logisk rigtig, men efter et par sekunder alligevel ikke. Analogien holder ikke! For den arkæologiske undersøgelse er ikke et arbejde vi udfører for bygherren. Han skal ifølge loven betale, men undersøgelsen er en vi gør for samfundet – for hele folket. Og derfor bør bygherrens finansiering snarere betragtes som økonomisk kompensation for de opgaver, han påfører et museum, i og med hans byggeri destruerer en forhistorisk lokalitet.

HÅNDVÆRKER ANALOGIEN

Håndværkeranalogien ses også i dette citat hvor vi arkæologer er at betragte som andre faggrupper på byggepladserne. Men er arkæologer en faggruppe på en byggeplads? Denne analogi holder efter min mening heller ikke. En arkæologisk udgravning er ikke en byggeplads men en videnskabelig undersøgelse.

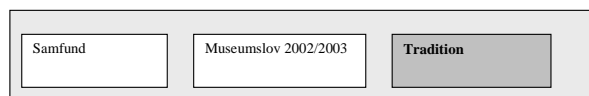
"Arbejdstid på udgravningen kontra køretid blev i forlængelse heraf også diskuteret. Der er forskellige løsningsmuligheder, men man bør nok lægge sig op af de gældende regler for de andre faggrupper på byggepladserne."

(DAR I/marts 2003: pkt.5)

Er det ordet ... betegnelsen på den der skal betale den arkæologiske undersøgelse der vildleder? At byg-herren betaler betyder ikke at vi arbejder for ham – at han er herre over os. Og det betyder heller ikke at vi er på en byggeplads – selv om vi benytter skurvogn og tunge maskiner. En af intensioenerne med den nye lov var jo at vi gerne skulle komme til lokaliteten INDEN den blev til en byggeplads, så ...

Årsagen til at disse analogier kan "fungere" ... i gåseøjne ... og går godt i hånd med en forretnings-tænkning, er uden tvivl at finde i traditionen – i den opfattelse, italesættelse og oplevelse af den arkæologiske udgravning som gennemsyrede dansk feltarkæologi i 1980'erne og 1990'erne. Bare tænk på at vi benyttede ordet "mesterlærer" om oplæringen til feltarkæolog ... og at vi faktisk ofte befandt os mere eller mindre i direkte kontakt med det pågående anlægsarbejde.

VIDENSKABSSYN - OG FORTOLKNING AF MUSEUMSLOVEN

Men også det videnskabssyn og den redningsdiskurs der i flere årtier gennemsyrede dansk arkæologi spiller en rolle for at forretningsdiskursen uden større sværds slag kan vinde indpas.

I den gamle tænkemåde blev udgravning og forskning betragtet som to forskellige ting – gravning først, derefter forskning. Tænkemåden er meget indgroet og hænger som tidligere sagt sammen med det processuelle positivistiske videnskabssyn som jo stadig er det dominerende i dansk arkæologi. Hvorfor synspunktet at den egentlige forskning først er noget der kommer efter udgravningen stadig ligger på rygmarven ... i traditionen.

Postprocessuel arkæologi har naturligvis et helt andet syn på den sag og betragter gravningen selv som forskning, men postprocessuel arkæologi har ikke haft særlig megen indflydelse på dansk feltarkæologi ... og tænkningen i dansk feltarkæologi ... så de personer der sidder rundt omkring – og altså også i KUAS og DAR – har ikke i nogen særlig grad dette inde på lystavlen, men tænker i den processuelle tradition: der skal være orden og skema på tingene, og forskning kommer efter udgravningen.

Og som en følge af denne tænkning anses forskning ... og formidling ... ikke som noget bygherren skal betale for – han skal betale for udgravningen hvilket i den tankegang vil sige indsamling og registrering. Altså kun de 2-3 af museumslovens 5 ben (som er: Indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling).

Det er væsentligt her at notere sig at Museumsloven ikke selv siger at det er sådan det forholde sig: hvad der menes med "den arkæologiske undersøgelse" defineres ikke som indsamling og registrering. Det kan altså diskuteres – det er et fortolkningsspørgsmål – hvad der menes med den arkæologiske undersøgelse. Og her hænger fortolkningen af loven tæt sammen med det videnskabssyn og tradition for tænkning om udgravningen man kommer fra. Og med et processuelt positivistisk videnskabssyn er fortolkningen altså at udgravningen er de 2-3 "første" ben – og følgelig skal bygherren kun betale for disse ben (bygherretid) mens formidling og forskning falder udenfor (museumstid). Tiden der bruges ... til hvilke ben ... må derfor opgøres i bygherretid og museumstid (mener nogen).

Jeg skal senere vende tilbage til at denne fortolkning af museumsloven ikke nødvendigvis behøver være den eneste – selv med et processuelt positivistisk videnskabssyn (med en opfattelse af at der kan skelnes mellem udgravning og forskning ... og formidling) vil en anden fortolkning af loven være mulig. Men først til tiden.

"TID ER PENGE" – OG SPØRGSMÅLET: HVEM BESTEMMER OVER DEN ARKÆOLOGISKE PRAKSIS?

Tiden der bruges ... til hvad og hvordan ... bliver væsentlig i relationen til bygherren. Hvordan tidens bruges bliver noget der skal performers over for bygherre: han skal kunne se at vi bruger tiden rigtigt – at vi er *professionelle*.

"... pegede på, at man i fremtiden skal være meget professionel og nævnte som eksempel, at den betalende bygherre kunne undre sig over manglende arbejdsdisciplin, såsom at studenterne holdt fri om fredagen eller ikke var på udgravningen i perioder."

(DAR I/februar 2003: pkt.5)

Han skal se at vi arbejder (at vi ikke sløser pengene væk i skurvognen) – være tilfreds med vores arbejdsindsat ... "Tid er penge", bygherrens penge. Tiden vi bruger er blevet bygherrens. Han bliver næsten en slags arbejdsgiver: Pauser, fridage og hvornår og hvor vi bruger tiden (vores tilrettelæggelse af arbejdet) er blevet et spørgsmål om hvad bygherren synes.

"Også arbejdstiden blev diskuteret, hvor man kan frygte, at arkæologer får et dårligt rygte, hvis man kommer og går uregelmæssigt til feltarbejdet."

(DAR I/marts 2003: pkt.5)

Bygherren svinger ikke selv piskan, men en selvdisciplinering – en etik – der sigter mod at gøre ham tilfreds, virker også. Bygherren er blevet den vi skal tilfredsstille. Tanken synes at være: "Kunden har altid ret" – det er *professionelt* og *etisk*.

Man har tilsyneladende glemt at det ikke er bygherren vi arbejder for – det er ikke ham der bestemmer over vores arbejde. At være på pladsen 8 timer i døgnnet er fx ikke et kriterium for en veludført videnskabelig arkæologisk undersøgelse – måske er der behov for at man tager hjem til museet for at plotte planer ud eller kigge i litteraturen eller for at konsultere nogle kollegaer. Bygherren har ikke krav på at vi er der 8 timer om dagen. Det er ikke ham der bestemmer hvordan tiden bedst bruges – hvordan det arkæologiske arbejde bedst udføres. Det er den ansvarlige arkæolog der tilrettelægger arbejdet!

Man har på en eller anden måde undervejs glemt at det egentlig ikke var for bygherren det arkæologiske arbejde udføres, men for samfundet ... os alle. Bygherren skal betale fordi han ødelægger noget – han er eksploiterer/skadevolder, ikke herre. Og det er vel rimeligt at eksploiterer/skadevolderen/bygherren betaler for alt hvad det indebærer at ødelægge (vores alles) kulturarv – og derfor også betale for at alle 5 ben i museumsloven kan opfyldes. Kun således kan en arkæologisk udgravning for alvor blive relevant og givtig for det samlede samfund – og det er vel det der er meningen med en arkæologisk

undersøgelse/ udgravning, ikke at rense jorden for oldtidslevn for bygherrens skyld.

Vi skal holde fast i at vi lave en udgravning for alle – for hele samfundet. For hvis vi ikke holder fast i det, så er det at vi kommer ud i at tro at bygherren er en kunde vi skal tilfredsstille ... så er det at vi i etikens navn indfører en selvdisciplinering der indirekte (og hvem ved, måske en dag direkte) giver bygherren noget at skulle have sagt omkring vores arbejde og arbejds måder.

Det er derfor denne forretningsdiskurs ikke blot er en harmløs talemåde, men virkelig – og virkelig farlig. Den indvirker på vores arbejde – på vores arkæologiske praksis. En praksis der ikke burde være bestemt af hensynet til bygherren, men af hensynet til hvordan der bedst opnås viden som kan komme hele samfundet til gode.

BYGHERRERAPPORTEN – OG HAR BYGHERREN RETTIGHEDER TIL DEN OG UNDERSØGELSENS DATA?

Ud over at skrive den videnskabelige udgravningsrapport så har man (KUAS) besluttet at der skal skrives en såkaldt bygherrerapport ... det står ikke i loven, men det er noget man har vedtaget. Bygherrerapporten skal ikke nødvendigvis indeholde alt hvad der står i den almindelige rapport, men være udformet i et tilgængeligt sprog der kortfattet giver en oversigt over udgravningens resultater og betydning set i sammenhæng med det omgivende landskabs kulturhistorie. Det ses sidst i Retningslinjerne for bygherrerapporten at museet evt. kan beslutte at offentliggøre den – den tænkes altså fra starten brugt som bred formidling til offentligheden.

" Såfremt museet ønsker at lave en udgravningspublikationsrække, skal forsiden også angive et ISBN-nr."

(Retningslinjer for udformning af rapport til bygherre/anlægsmyndighed, KUAS 20. december 2002)

SÅ GÅR DER NOGET TID - 2006

Alt det jeg har talt om ovenfor er bygget på ting der finder sted i 2003 i forbindelse med at man diskuterer hvilke retningslinjer man skal have til budgetlægning og regnskab – en debat som i referaterne dels har foranstående betegnelse, men som til andre tider kaldes en etik og professionalisme debat. Og man finder frem til de retningslinjer man kan blive enige om, og derefter ses diskursen ikke så tydeligt i DARs referater i de følgende år. Men så i sommer og efterår 2006 sker det noget.

Her skal lige indskydes at indtil 2006 har diskursen og dens centrale omdrejningspunkt udgravningen-som-en-ydelse-og-bygherren-som-kunde ikke været egentlig udsagt i referaterne, den har blot ligget implicit bag det sagte, og lidt mere tydeligt i nogle af de samtaler jeg har haft med enkeltmedlemmer fra DAR – diskursen og dens centrale omdrejningspunkt var altså ovenfor udledt af mig.

Men så i 2006 sker der noget! Forretningsdiskursen viser sig igen i DARs referater – og nu bliver

den udsagt helt tydeligt! Det kom ret overraskende ... jeg kunne næsten ikke tro mine egne øjne da jeg så det i referaterne, hvor der står: "... blev det tillige diskuteret, om bygherren havde rettigheder til bygherrerapporten." (DAR II/9 2006:pkt 6.6) og "... rejste spørgsmålet om, hvor vidt den bygherre, der har betalt for undersøgelsen, efterfølgende har rettigheder til dataene" (DAR II/11 2006:pkt.4).

"... blev det tillige diskuteret, om bygherren havde rettighederne til bygherrerapporten."

(DAR II/9 2006:pkt 6.6)

"... rejste spørgsmålet om, hvor vidt den bygherre, der har betalt for undersøgelsen, efterfølgende har rettigheder til dataene"

(DAR II/11 2006:pkt.4)

Disse spørgsmål falder – samme spørgsmål på flere møder med måneders mellemrum – i en debat man har omkring om alle bygherrerapporterne skal offentliggøres på en fælles portal. Det er der pro og kontra meninger om, og også andre ting man skal finde ud af omkring rettigheder til det ene og andet. De enkelte detaljer i denne debat vil jeg ikke komme ind på, men det er i sammenhæng med den debat at diskursen bliver udtalt ... det er dér den bliver entydigt udsagt: han har jo betalt så har han vel købt en ydelse, købt et produkt, købt bygherrerapporten, købt dataene. Man kunne lige så godt have sagt: så har han vel købt fundene ... men det siger man ikke ... eller rettere spørger man ikke til. På et tidspunkt i en anden sammenhæng/debat i DAR var det faktisk oppe og vende at man i brevene fra museet til bygherren skal gøre ham opmærksom på at fundene ikke er hans – og det er jo egentlig en logisk følge af en sådan forretnings-tankegang/diskurs at man bliver nødt til at specificere at fundene ikke er hans.

Forretnings-diskursen

Den arkæologiske undersøgelse en ydelse vi yder bygherre

Bygherre er køber og kunde – næste arbejdsgiver

"Kunden har altid ret" → Bygherre bestemmer over arbejdet
(Bygherren skal være tilfreds)

Bygherre skal have noget for pengene Bygherre skal kun betale for hvad han får
"noget for noget"

Bygherre har (nok) rettigheder til bygherrerapporten og data

EN DISKURS DER HAR INDFLYDELSE OG FÅR BETYDNING

Spørgsmålet om hvor vidt den bygherre der har betalt for undersøgelsen, efterfølgende har rettigheder til bygherrerapport og data, faldt altså i 2006. Og da ingen af embedsmændene fra KUAS der var til stede på DARs møde, umiddelbart kunne svare på spørgsmålet (mundtlig oplyst), blev det aftalt at KUAS

skulle sætte en jurist på opgaven (DAR II/9 2006: pkt 6). Man må undre sig over at det ikke var muligt med det samme at svare "nej, det har bygherren ikke" på spørgsmålet – ikke mindst set i lyset af at flere af DARs medlemmer mundtligt har oplyst mig om at de da ikke på noget tidspunkt har været i tvivl om at "nej" var svaret. Ser man i referaterne er det dog øjensynligt ikke alle DARs medlemmer der har været lige så sikre på svaret.

Det må altså konkluderes at forretnings-diskursen har indflydelse på hvad der sker i dansk arkæologi – i hvert fald nogle i DAR og KUAS benytter den (bevidst eller ubevidst). Og at DAR og KUAS, og dermed forvaltningen af dansk arkæologi, allerede er indrulleret i denne måde at tænke på står også klart: den har vundet så meget fodfæste at jurister må afklare spørgsmål som før diskursens fremkomst ville have været utænkelige – diskursen eller rettere kampen om dens yderste konsekvenser bruger ressourcer. Og diskursen har i samspil med en tradition for processuel arkæologisk tænkning (skelsætning mellem udgravning og forskning ... og formidling) sat sine spor i KUASs budget og regnskabsregler. Forretnings-diskursen har altså betydning og indflydelse på dansk arkæologi i dag.

Lad os derfor lige stoppe op og sige: Hov, Hov !!! Den går ikke!

SÆT EN ANDEN ARKÆOLOGISK DAGSORDEN – MED FORSKNING SOM OMDREJNINGSPUNKT

En anden tænkning må sættes på dagsordenen – en mod-diskurs som trækker i en anden retning: Væk fra den tænkning der gør den arkæologiske udgravning til en forretning og til en ydelse bygherren køber. Væk fra salg og køb tænkningen. Væk fra den opfattelse at det at være professionel er et spørgsmål om at være en god forretningsmand/sælger som sikrer at kunden/bygherren er tilfreds. I stedet må en tænkning ind der sætter fokus på at den arkæologiske undersøgelse er et spørgsmål om at give ny viden – til alle. Den arkæologiske udgravning bliver udført for det samlede samfund – ikke kun for bygherre. Museumslovens paragraf: " Udgiften til den arkæologiske undersøgelse afholdes af den, for hvis regning jordarbejdet skal udføres." bør derfor tolkes at omfatte alle lovens 5 ben, både: indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling. Kun således kan en arkæologisk udgravning sikre, give adgang til og viden om Danmarks kulturarv – og det er jo det der er museumslovens formål.

Arkæologien bør altså sætte sin egen dagsorden – en der ikke bare hopper med på den nyliberalistiske vogn. En dagsorden hvor den arkæologiske forskning er omdrejningspunktet.

I dansk arkæologi er der faktisk en voksende lydhørhed og krav om at udgravningen skal relateres til forskningen. Og det er i høj grad også fra processuelt hold at sådanne tanker tænkes. Så der er bestemt håb.

LITTERATUR OG KILDER

- DAR I/februar 2003: Referat af møde i Det Arkæologiske Råd den 5. februar 2003
- DAR I/marts 2003: Referat af møde i Det Arkæologiske Råd den 26. marts 2003
- DAR II/9 2006: Referat af møde i Det Arkæologiske Råd den 31. maj 2006
- DAR II/11 2006: Referat af møde i Det Arkæologiske Råd den 25. oktober 2006
- Museumsloven LBK nr 1505 af 14/12/2006 (Gældende)
<http://147.29.40.91/GETDOC1/ACCN/A20060150529-REGL>
- Jensen, Claus Kjeld 2005 Refleksiv feltarkæologi. Postprocessuel arkæologi i praksis *Arkæologisk Forum nr. 12, 2005:21-24.*
- Johansen, Erik 2001 Den nye museumslov og arkæologien. *Arkæologisk Forum nr. 5, 2001:21-24.*
- Madsen, Torsten 2003 At gøre arkæologi. Refleksioner over udgravningen som videnskabelig praksis. *Arkæologisk Forum nr.8, 2003:12-20.*
- Nielsen, Peter 2006 *Nyliberalismen i det danske velfærdssamfund*. Research Papers from the Department of Social Sciences, Working paper series 03/06. Roskilde University, Denmark. ISSN 1399-1396
<http://diggy.ruc.dk/handle/1800/1597>
- Redaktionen 2004 Hvem graver vi for? *Arkæologisk Forum nr. 11, 2004:0.*
- Redaktionen 2006 Bygherrerapporten – købt og solgt? *Arkæologisk Forum nr.15, 2006:0.*
- Rostock, Jette 2000 "Materialet viser" – Refleksioner over den nugældende vejledning til udgravningsberetninger. *Arkæologisk Forum nr.3, November 2000:14-21.*
- Rostock, Jette 2007 (forthcoming) Arkæologi som Forretning – om en diskurs med uheldige konsekvenser. *Arkæologisk Forum nr.17, 2007:33-39.*
- Winther Jørgensen, M. & L. Philips 1999 *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag 1999.

TAK

Tak til Mette Bjerrum Jensen, Hanne Wagnkilde og Ulla Odgaard for gode og inspirerende diskussioner samt input til dette emne. Også tak til de skiftende medlemmer i *Arkæologisk Forum's* redaktion for debat i forbindelse med vores skrivning af ledere om emnet.